

A' MÚLT és JELEN, historiai és politikai erdélyi hírlap, czíme szerént, a' fontosabb napi történeteket, hol es mennyiben szükséges a' multtal összeköti, továbbá mindennemű kinevezéseket, hivatalos tudósításokat, hazai's külföldi folyó politikai híreket, czél szerű megválasztással, 's lehető gyorsasággal közöl. Melléklapja a' HON és KÜLFÖLD, e' kettő historiai, stáatisztikai, geographiai ismertetéset újságyárgyarázó czikkelyekkel köti össze.

Megjelennek e' lapok minden héden es pénteken Felelv előfizetés Kolozsvárt 5 öf rft ezüstben, postán széküldözéssel 5 öf rft 12 hr. ezüstben. Mindennemű hirdetések közrebocsátására szolgál a' HÉTILAP; a' felvétel, 's egyszeri kiadás díjja az 1-ső nyomtatott srtól a' 10-edikig, 20 kü. ezüstben; szontul minden sor 2 két hr. ezüstben; a' második es harmadik kiadásért az első díjnak felet kell mindannyiszor fizetni. —

Második esztendő

1842.

MÚLT ÉS JELEN.

Második félv. Kolozsvár. Pénteken Augustus 26-kán. 1842. 68-k. szám.

Foglalat. I. Honi tudósítások. II. Külföldi tudósítások. Viszszatekintés a' multra. Napi esetek krónikája. Nagy Britannia. China. Tunis. Javitás.

I. Honi tudósítások.

Jótétel. A' mint Brassóból írják, erdélyi kath. püspök Kovács Miklós ur ö excja az ottani déák oskolánál szolgáló professorok fizetése nevelésére 1000: ezen váltó rft tökélet jándékozott, a' mivel a' kegyes főpásztor újabb bizonyosságát adta, nemes lelkü buzgóságának, melylyel az ifjuság mivelődését előmozdítani törekszik. —

Országgyűlési hiteles tudósítások. (Azaug 16-k tartott kilenczvenegyedik országosülés jegyzőkönyvének vége)

c) Földesuri fenytő hatalomról.

1. §. Ha az urbéres, a' munka napját megelőző estve rendeltetvén szolgálatra, bévehető ok előre jelentése nélkül ki nem állna, vagy szolgálatát kártevőleg teljesitné es a' hely színeni ismételt megintésnek sem engedelmeskednék: a' földesur vagy személyesse, mindenegy tenyeres napszám helyett mely elmulasztatott vagy kártétel miatt a' munka helyéről elküldéssel félbeszakasztatott, 20 xrt. igás napszám helyett pedig két annyit vétethet-fel urbéressén készpénzül vagy vagyonából helybéli vagy szomszéd falusi hitesek elbecsülése nyomán, 's ezen felyül az elmulasztott napszámot is pótlólag kitétheti, es uri szolgálat közben okoztatott kárát is ugyan ezen úton 12 mfrt. értékéig megtérítheti. Cselédei által okozott kárért, mindég az urbéres gazda lévén, köteles viszont kö-

vételés fenmaradása mellett eleget tenni. — 2. §. Azon urbérest, ki az úri szolgálatra a' hely távolságához képpest idejében ki nem áll: a' földes urnak vagy személyssének joga van a' munka helyéről mindannyiszor vissza küldeni, es a' következő napok akarmelyikén újból rendeltetni. De a' mely napon dolgozásra elfogadni tetszett, annak késő kiállás miatt néltán elveszett részéért semmi utánpotlást nem követelhet. Joga lesz azonban az ily késedelmességért, valamint szintén a' hanyagul dolgozásért is ismételt megintéseknek nem engedelmeskedés esetében egy napi fogsággal, ezek többszöri előfordulása esetében legfennebb három napi fogsággal fenytetni az urbérest. 3. §. Ha az urbéres vagy hozzá tartozója, a' földes urat haszonbérlejt vagy gazdasági szolgáltszemélyes bántással illetné: földesuri hatalomnál fogva, egytől három napig való fogsággal fenytethetik. — Mely egyébiránt sem ezen, sem az előbbi pontbéli esetekben nem sanyaríttatik semmivel, es egészséget nem veszedelmezhető foghelyről azon jóság középponti helyén vagy azon helységben, hol a' vétség elkövetett, valamint az urbéres illendő táplálásáról is ha réa van szorulva, köteles a' földesur gondoskodni. — 4. §. Mind ezen ön hatalmanál fogva rögtön teljesebe vehető büntetések, a' földös ur vagy személyesse teljes kihallgatás után, es legalább két falusi hites vagy kifogás alá nem jöhető két tanuk jelenlétében szabhatja tsak

az urbéresre, 's annak kívánságára, határozását, a' jelen voltak neveinek és a' vétségnek körülményes előadásával föltéve, írásban ingyen kiadni köteles. 5. §. Azon esetekben, melyekben a' fogsággal büntetés a' földes-urnak megvan engedve, fogság fölváltásául, szabadsága leszsz ugyan azon helység határán belől, hol a' fogság kiállandó lett volna, véghezviendő ugyanannyi napi közmunkát itélni, mely ítélet kimondatván, a' jelen lévő hitesek megbecsülik, mennyi munka végezhető az ítélt idő alatt darabjában? — mely munka-szakmáynak haladékon kívüli teljes végzésére a' falusi bíró kötelessége lesz 6 mft büntetés alatt az urbérest rászoritani, fönmaradván a' földesuri ítélet teljesedése nem eszközölhetőése esetére a' tiszti fenyték. Az urbéres e' köz munka alatti táplálására csak azon esetben köteles a' földös ur, ha az rá van szorulva. 6. §. Az urbéresek mind azon vétségei és kártételei, melyek minéműségökre nézve az előbbi pontok alá nem tartoznak, vagy a' földes uri többször ismételt fenyték fogamatlansága esetében az itt kitűzött mértéken felyüli vagy más nemű büntetést kívánnak, a' tisztek, 's illetőleg törvényszék által fenytendők, a' földesurnak, az itt elősorolt fenyték nemeit és minéműségét a' büntetett urbéres egyezése hozzá járultával sem lévén szabad másra változtatni.

Kir. fő kormányzó ő nagymlga a' középonti bizottmány által kidolgozott 's még hátra lévő urbéri törvény javaslatok terveinek a' holnapi ülésbe léendő vizgálatuk további folytatására híván-meg a' Rendeket, ezzel a' máj ülés eloszlott. —

Az augst. 17-k. tartott kilenczvenketödik országos ülésben a' jegyzőkönyv megállittatván, kir. fő kormányzó ő nagymlga jelenté, hogy két kegyelmes királyi leiratok érkezvén, azokat felkivánná olvastatni; mire a) Olvastatik ő Felségének folyó év és hónap 6-k. 1062 szám alatt költ kegyelmes királyi leirata, melyben még a' néhai dicsőült királyné Mária Therezia idejében Máramaros megyéhez tartozó Dragomérfalva, Szilistye, Szacsal, Moyszin 's Food helységei, és az Erdélyben helyhezett Radna vidéke között fennforgott határbéli egyenetlenség eligazítására költsönösen kiküldve volt bizottmány munkálata következtében a' per alatt lévő tájékat ő Felsege továbbra is Erdélyhez tartozandónak határozván, parancsolni méltoztatik, miként Erdély részéről is a' határjegyek föllállítására biztosok neveztetvén, azok, a' Magyarhon részéről kinevezendőkkel egyet ért-

ve, mentől elébb teljesítsék ezen legfelsőbb rendeletet. — b. Olvastatik ő Felségének folyó év és hónap 6-k. 3334 szám alatt küldött kegyelmes kir. leirata, melyben a' RR. és RR. által néhai ítélőmester Sala Samuel halálával ürességben maradott ítélőmesteri hivatalra véghezvitt választás következtében mult év december 21-ről tett alázatos feliratokra tudokra adja a' Rendeknek, miként azon ítélőmesteri hivatalra eddigi marosszéki alkirálybíró Gálfalvi Imrét méltoztatott kegyelmesen kinevezni. Mely kegyelmes kir. leiratok köziratra kéretvén; kiadatásuk meghatározatott. —

Kir. fő kormányzó ő nagymlga jelenté, hogy nemes Közép-Szolnok megyének a' jelen országgyűlésére egy követet kelletvén küldeni, a' megye bizodalját bíró b. Apór Pált küldötte követjenek, ki is megbízólevelét beadván, helyét már el is foglalta. — Szolgál tudásul. —

Kir. fő kormányzó ő nagymlga felszóllitá a' Rendeket, hogy a' mult ülés 359-d. száma alatt tovább folytatására kitűzött hátra-lévő urbéri törvényjavaslatok tervei felett tanácskoznának; mire a' tanácskozás elkezdődvén, a' RR. és RR. következő törvényjavallatot alkották u. m.

Földesuri visszaélések korlátozásáról.

1. §. Az 1769-béli szabályozó rendelet 10-d. pontjában felhozott 1714-béli 22-d. országos végzés, mely szerént egy zsellér uri szolgálta-ba hetenként három napszámmal tartozik; és azon országszerte csak nem általános divatozó szokás, miként három tenyeres napszám helyett, marhával kettő vétetik; valamint ugyan azon szabályozó rendelet első szakaszsa 7-d. pontjában, és 2-k. szakaszszában irt praestatiók is, az 1791-béli 27-d. cikkely által törvényesítve lévén: hogy ezen legnagyobb mennyiségen t. i. hetenként marhával két vagy tenyérrel három napszámon, és a' szabályozó pontok szerénti praestatiokon felyül az urbéresektől semmi sem vétessék, ezennel, az urbéri viszonyok körüli intézkedés elve elhatározásába ereszkedés, 's átaljában e' tárgybeli ezután rendelkezésre huzható következtetés nélkül oly hozzáadással állittatik-meg; hogy a' hol könnyebb urbéri tartozás divatozik, az, az 1769-béli pontok 10-kéhez képpest megtartatván, sem az urbéri állomány felosztása, sem semmi más szin alatt ne neveltessék az urbéri tartozás egyik esetben is. — Meghatározatott továbbá: hogy a' tartozás szerénti napszámok, a' munka napokon egymás folytában dolgoztatva előre ki ne sze-

desse nek, sem ellenben egy héti hátramaradtságnál több, más hétre által ne vitessék; ennyinél többet az urbéres pótlólag sem lévén köteles szolgálni, hanem az ő egyezésével vagy hibájából gyűlt volna össze a hátramaradtság. Ide nem értetvén a szakmány szerént dolgozó, vagy hét számra át szolgáló urbéresék, kikre nézve fennálló gyakorlat mennyiben az terhebb nem volna a törvényszerénti tartozásnál, megtartandó. — A' ki a' mondottak elleni szolgálatra erőltetné urbéressét, vagy a' közmunkákra kitett napszámok fele részét szabott idejében fel nem tudná, minden gyalog napszámért, mely mértéken felyül vétetik egy, igazsért két mfrtot lesz köteles fizetni. — 2. §. A' ki a' földesuri fenytő hatalommal vissza-él, a' mennyiben földesuri bíróság alá nem tartozó vétségért fenytette, vagy pénz és napszám vagy fogságbéli igazságtalan elmarasztalásokkal minden méntségül szolgálható ok nélkül terhelte volna urbéresseit, vagy azokat különben is megkárosította volna: az elmarasztalás vagy kártétel kétszeres megtérítésére szorítottassék, fogsági egy egy napszámért pedig két két magyar forintot fizessen. De az, ki ámbár nem elégséges, de még is méntségül vehető okból marasztalta-el urbéressét 's szántsándékos kárt sem tett; az elmarasztalást és kárt csak egyszerűn köteles megtéríteni, 's fogsági egy egy napszámért is csak egy mfrtot fizet. Azonban az ezen vagy ezelőtti pontbéli akármelyik esetben is ha a' földesur illető tiszt rá ítélese és megintése nyomán rögtön eleget nem tenne, legrövidebb pör után 24. mfrt. megyedijjon (constitutionalis poena) is marasztassék, mindannyiszor költségterítésen felyül. — A' ki bár nem nagyobb mértékben, mint a' mennyire a' földesuri fenyték terjed, és nem is más nemével de a' kiszabott formaság mellözésével fenytette volna urbéressét; ezért a' kár kétszeres és költség egyszeres megtérítésén felyül kisebb hatalmaskodás díjján marasztassék legrövidebb úton. — A' ki földesuri fenyték nemével de határán túl, azonban formaságok megtartása mellett fenytette az urbérest, hasonló büntetésen maradjon. De azon felyül, ha kihágása közkeresetet érdemel, azon úton is méltóképpen büntetessék. — A' ki földesuri fenyték nemével de határán túl, és a' formaságok mellözésével fenytette urbéressét, a' kár kétszeres, és a' költségek egyszeres megtérítésén felül 100. mfrt. díjjon; a' ki pedig földesuri hatalomhoz nem tartozó fenyték nemével, formaságokat is mellözve, illetve volna urbéressét, a' kár kétszeres és a' költségek

egyszeres megtérítésén felül 200. mfrt. országosdíjon marasztassék legrövidebb úton, 's azon felyül, ha a' kihágás közkeresetet érdemel, azon úton is mindenik esetben méltóképpen büntetessék. — 3. §. A' mely urbéres kimozdítás okai valamelyikén kívül és feltételeinek törvényszerénti teljesítése előtt mozdittatnék ki lakhelyéből, visszahelyeztetését legrövidebb pör után keresheti, és azon terhek, melyeket a' fosztás maga után von, a' földesurra szintegy rá fognak ítéltetni, mint más fosztások eseteiben. — 4. §. A' földesur, azon pénzbéli marasztalásokra nézve, melyeket urbéressein személyesse, gazdatisztje vagy cselédei által elkövetett törvényteleniségek vonnak magok után, mindég maga tartozik elégtétellel, viszon követelési joga fennmaradván. Fenytő büntetés ellenben a' földesurra, ha a' kihágásban részt nem vett, semmi esetre sem háromolhatik. 5. §. Nehogy a' rendes vagy hatalomkarrali elégtétel díjjainak előleges meghívása az urbéreséket igazságok eszközlésében meggátolja, a' mondott díjjok urbéri keresetekben nem vétetnek-fel előlegesen, hanem csak az elégtételkor a' vesztés fél javaiból. A' bírságokból pedig egy harmad részt veszen az elégtévő, egyharmadot a' panaszló, és egyharmad a' falusi közönség penztárába téendő. A' megtérített kár költség minden esetre csak azt illetvén, a' ki szenvedte. — 6. §. Az illető törvényhatósági tisztnek kötelesek felügyelni, hogy a' jöbbágyi állomány (colonicatura) semminémű csorbulást ne szenvedjen; fennhagyatván a' Hármaskönyv 1. R. 40-d. címjében irt eset. — 7. §. Az appr. II. R. 10-d. címje 1-ső cikkelye azon rendszabása, mely szerént a' dézma bevésben válogatásnak helye nincs, továbbra is megtartatván, hogy ugyan azon törvény 4-d. cikkelye és a' Comp. II. r. 4-ik czime ugyan csak 4-ik cikkelye azon intézkedésének, melyhez képest a' dézma adók károsittatása megelőzésül, a' dézmálásnak halogatás nélkül véghez kell vitetni, teljesülés szeretessék; ezenel meghatározatják; hogy miután a' dézmadók az egész határban vagy annak egy testü fele, vagy legalább harmad részében az aratást elvégezték, ha e' felyül a' helybéli előljárok által a' földesurnak jelentést tesznek, e' jelentéstől közhe-eső innepek kizárásával három nap alatt, a' dézmálás elkezdessék és folytonosan végre hajtassék: mely elmulasztatván, a' dézma adóknak szabad leszsz behordani, a' dézmat azonban a' Comp. II. R. 4-d. czime 3-d. cikkelyében kiszabott büntetés alatt a' földön

hagyván; melyet ez esetben ingyen behordani nem lesznek kötelesek. — Mely közben mondott óvásaitat következőket követek kívánták jegyzőkönyvbe iratni u. m.

a. Háromszék követje Bartha Károly:

Ó v á s:

Méltóztattak a' tek. KK. és RR. a' jobbágyi állomány megnevezésének felvigyázását tisztek köteleességükre tenni; de mivel utasításom nyomán semmi oly urbéri határozatban, mely a' székely eredetileg nemes birtokon nehezkednék meg nem egyezhetem: ez okból a' meynyiben ezen határozat a' székely nemes birtokra is értendőnek, annyiban annak innepélyesen ellent mondom, s ezen óvásomat küldőim nevében jegyzőkönyvbe igtattni tisztelettel kérem. (A' fennirt követ aláírásával).

b. Marosszék követje Nagy József:

Ó v á s.

Alólirt követek, küldőink nevében és képeben innepélyes és forma szerénti ellentmondás mellett törvényes óvást jelentünk ezen nagyfejedelemség tek. Karai és Rendei előtt ugyan a' tek. Karoknak és Rendeknek azon határozatok ellen, miszerént törvényezikbe kívánják igtatni ezen kifejezést; „az illető törvényhatósági tisztek kötelesek felügyelni, hogy a' jobbágyi állomány (colonicatura) semminémű csorbulást ne szenvedjen“, azért is: hogy magok a' tek. Rendek mondván-ki, miszerént most nemegyesen urbariumot kívánnak felállítani, hanem csak mig urbarium létesülhetne addig az úri hatalom alattlévő adózókön némű engedményekkel kívánnak segíteni, az ilyen némű előzményekkel, a' kifejelet záradék nincsen összevetésben; azért is: hogy egy ilyen záradék a' földes ur tulajdonosi jogát kockáztatja; azért is: hogy mig még ezen országban jobbágyi állomány törvény által meghatározva megállítva nincs, addig annak meg nem csorbulására felügyelni teljesíthetetlen is, és gyakorlata csak zavart okozna. Végre székely földre nézve azért is: mivel a' székely föld tiszta allodium, ott colonicatura, jobbágyi állomány nem is lehet, mig a' székely nemzet constitutioja fennáll, újra is forma szerént ellent mondván, ezt jegyzőkönyvbe igtattni, s onnan mikor szükség leszen hitelesség alatt ki adatai alázatosan kérjük. (A' fennirt követ, és társa Gálfalvi Imre aláírásával)

K. fő kormányzó ő nagymaga jelentvén, hogy a' jövő ülés hónap után fog tartatni, s akkorra a' középponti bizottmány urbéri tárgyakban készített még hátralévő munkálata vizsgálatának további

folytatására híván-meg a' Rendeket: ezzel a' mai ülés closzlott. —

Rövid közlés. Az aug. 10-k tartott 94-d nevezetes országos ülés jegyzőkönyvét, melyben foglaltatik a' „Faluk beligazgatásáról a' magyar és székely nemzet keblében“ alkotta törvényjavallat, ez erdélyi új *code municipal-t*, terjedelmesen közlendjük. Addig is megjegyezzük, hogy e' törvény szerént, minden falunak tanácsháza, faluszéke és gyűlése lesz, mely utolsóban minden falu terheit viselő lakosnak szava van: a' falu széke áll 8 vagy 4 esküdtelből, kiket a' falunagygyal vagy bíróval, és jegyzővel a' falu gyűlése választ. A' falnagyságra a' magyar nemzet keblében a' földes urak candidálnak. A' jegyzőnek, ki mind a' faluszéken, mind a' falu gyűlésében tollvivő, nincs eldöntő szótája: e' szerint azon egyének, ki számos igen számos erdélyi falukban egyedül irástudó! — E' törvényezik ellen Marosszék követje Nagy József óvást tett a' jegyzőkönyvbe. Ellenben Hunyad megye követje Szabó József mult 67-d. számunkban közölt óvását, azon törvényjavallat ellen, hogy jövendőben e' haza minden polgárai részt vegyenek a' közmunkákban, visszavette, mert megyéje aug. 17-k tartott közgyűlésében a' közmunkákban részvételt önként elvállalá, s erről a' nevezett követnek pótlékutastást küldött. — August. 25-k a' 95-d. országos ülésben a' középponti rendszeres bizottmány által az urbér tárgyában készített munkálatnak vizsgálása s az a' feletti tanácskozások bévégeztettek. — Ugyan ezen ülésben némely méltánylást nyert, s majd közlendő indítványok tétettek. — Napi rendre, a' vallásos sérelmek tárgyában küldendő felirati tervnek vizsgálata, s a' magyar nyelv aránt érkezett kir. kegyelmes leirat és törvényezik feletti tanácskozás tüzetett-ki. —

Körözi Csoma Sándor. E' czim alatt egy érdekes cikket ovasunk az „Ausztriai Szemlélőben“ Keletindiában tett utazásáról ismeretes b. Hügel Károlytól, melyben a' közelebb mult aprilis 11-k elhalálozott jeles hazánkfia végpillantatai, s azon utjának, miért Laszába akart menni, czélja előadatnak. Azt hisszük kedves dolgot cselekszünk olvasóink előtt, ha e' tudósítást lényeges kivonatban közöljük. — Dardzsiling hol Körözi megholt, egy kevéssé ismert város Szikkem tartományban a' Himalaya déli völgyeiben. E' státus mintegy 60 angol — 12 német — mértföld széles: és 40 angol — 8 német — mértföld hoszszu: határos Bengálával, Nepal-lal, Butánnal s északra Thibet-

től Khawa Karpola havas választja-el; csak két város van benne Szikkem és Dardzsiling. Lakossai Buti-k, és Nepali-ak, kiknek egy része Buddha vallását követi. Az ország királya, mint nevezik gielpo-ja, Szikkemben lakik, 's az Angolok védelme alatt, 's velök szövetségben van. Azon háboruban melyet az Angolok 1814-től 1816-ig Nepal-lal folytattak, Szikkem fejedelme az elsőnek hiv frigyestársa volt, kilt e' velök tartó és hozzájok ragaszkodó státust akkor nagyobbították, hogy az által is a' háborgó Nepalt inkább korlátolják. Ez idő óta Szikkem a' keletindiai angol kormányval állandó öszveköttetésben van. Másfelől e' tartomány a' szomszéd Laszszával is, hol chinai helytartó parancsol barátságos viszonyban áll, mincké követezésül Szikkem és Laszsa egymásnak költsönösön gyakori követségeket szoktak küldeni, melyeket az Angolok is használnak. Mivel ezeknek érdekek kívánja a' chinai háboru folyamatja alatt Szikkem-mel még szorosabb öszveköttetésben lenni, ez okból Dardzsiling-ben ügyvivőt tartanak egy mellé rendelt kis sereg csapattal együtt. A' mondott ügyvivő neve Campbell, ki Körözsi halálának tanuja volt, 's neki a' végtiszteletet megadta. Körözsi mártz. 24-k érkezett Dardzsiling-be hol addig akart mulatni, míg a' szikkem-i gielpo-hoz menésre engedelmet nyer, mincké ajánlása által hívánt Laszszába eljutni. Jövő számunkban bővebben közlendjük, ez utjának ezéjját miről utolsó napjaiban maga nyilatkozott Campbell előtt; most röviden csak annyit jegyzünk-meg arról, hogy reméllé ott mint keleti Thibet fővárossában és a' Dalai Lâma lakhelyében fontos munkák birtokába jutását, melyekben a' magyar nemzet eredetét feltalálандja. E' fő és végcéjját egész életének, miért honából kívándorolt, mindég szeme előtt tartá, 's reméllte, hogy nemzete eredeti hazáját nyelvrokonság segítségével felfedezheti. Körözsi t. i. arabs, török, persa munkákban talált egy Jugur, Ugur, Wugur nemzetet említve Középpaszíában, melynek szokásai a' Magyarokéval egyeznének, annak lakhelyét Thibetben, Laszszától északra kereste, 's ezért vágyott oda: de a' mely forró óhajta teljesülését a' halál meggátlá. — Midön erről olvasóinkat előlegesen értesítjük, egyszersmind sajnálva visszaveszszük azon állításunkat, mit idei 60-d. számunkban „Körözsi és hírlapi ellenör“ címü érkezésünkben irtunk, hogy t. i. „Körözsi a' Magyarok ázsiai hazája, 's ott lehető maradvánnyaik felkeresésével teljesen felhagyott.“ Sajnálva von-

juk-vissza azon állításunkat, mert elhunyt jeles házánkfiának, kit személyes ismeretség után is nagyrabecsültünk, emlékezetét inkább tiszteljük, mintsem azon törekvését, miszerint a' Magyarok ázsiai hazáját nyelvrokonság segítségével Thibet belső részében vadászta, sajnállásra méltónak ne tartsuk. Nincs helye e' nézetünket itt hosszszason fejtegetni, az értelmekre és historiában jártasokra nézve szükség felett is lenne: Sajnovics és Gyarmathi példája (hogy másokat ne említsünk) eléggé mutatják a' hasonló etymologizálások üres voltát, mik csak tévedésre és botlásokra vezetnek. Sajnálva látjuk ez etymologiai álmódok sorában a' derék Körözsit is: 's öszintén megvalljuk, hogy említett ezéjjának nem sikerülését, a' tudományra nézve vesztéségnek nem tartjuk. Mi haszon lenne, azt kérdjük az értelmesektől és fogulatlanoktól, ha nemzetünk eredete körüli vélekedések, hypothesisok, egygyel — 's bizony nem a' legalaposabbal — szaporodnának? Valóban semmi valódiságot sem látunk abban, ha a' Hunnosokat, Scythákat, Dacusokat Magyaroknak tartjuk azért, mert vesztetes eszü hyperultra Magyaroknak (bocsánat e' tulságos szóért!) eszübe jutott ily szó származtatásokat koholni, — *Balamber, balember: Mundzuchus, mondja az okos: Agathyrus Scythák, a' gátörző Scythák! Spargap thes, (e' Scythák királya) sárgapityés, mert sárga tyukokat tartott: (valóban királyi sajtáság!) Sarmizegaethusa, záros mező, két utza.* — Uram ne vigy senkit hasonló kisértetbe! — (Vége köv)

II. Külföldi tudósítások.

Viszszatekintés a' multra.

Az ideigleni kormány Franciaországban. — Lajos Filep történhető halála után koronája örökösse a' párizsi gróf törvényes koráig a' kormányt kezébe veendő igazgató — regens — választása iránti gondolatok, kívánatok, javallatok foglalták-el majd mindennek figyelmét, 's a' francia hírlapok hasábjai közelebbről nagyrészt e' kérdés megfejtesével valának tele. Azt hiszszük azért nem felesleges, az igazgató választása kérdését történeti szempontból felvilágosítani, 's arra nézve Franciaország multjába egy rövid visszatekintést tenni. — Az első francia királyiház, a' Merovingiak idejében — mely Meroveus-ról a' Francusok vezére Chlodio fiáról vette nevét és 447-től 752-ig tehát három századon felyül birta a' thronust — az igazgatóságra nézve nem

volt írott törvény: csak a' fejedelem akarátja, 's a' szokás határozott. — A' királyiszek örökösének anyja, vagy nagy anyja vette rendszerént a' kormányt kezébe, 's gyakran megtörtént, hogy az uralkodói hatalmat a' meg holt király valamelyik tanácsosa vagy főbb tisztje bitanglá. — Miután Pipin, Nagy Károly atya az utolsó királyt Meroveus családjából a' gyámoltalan III Childerik-et klastromba dugatta, 's maga foglalá-el 752-b. az általa üressé lett királyiszeket, e' második ház idejében, mely N. Károlyról kapta nevét, 's V. vagy Rest Lajosban 987-b. végződött, e' részben több bizonyosság és állandóság nem volt, mind a' mellett, hogy N. Károly fia I. v. Kegyes Lajos, ki sok viszontagságokkal teljes uralkodását atya halála után 814-b. kezdette, egy törvényt hozott, mely szerént az igazgatóság a' király kisidejű korában a' fiúágon legközelebb álló atyafit illeté. E' törvény azonban csak papiroson maradt, 's későbbi királyok a' mondott házból is azt éppen nem tartak-meg, valamint a' harmadik vagy Capet Hugoról nevezett ház idejében is, mely 987-b. lépett a' thronusra, azt éppen nem követték; e' részben azért mondhatni a' franciaia statusjogban állandó sinormérték gyanánt tartható rendszabály nem létezett, 's a' királyok gyakran még életökben, vagy vég hagyományaikban tetszésök szerént nevezték-ki az igazgatót: némelykor azonban e' részbeli akarátjokat az ország nagyjai által is helybebagyatták: mint a' templariusi rend üldözéséről híres IV. v. Szép Filep (uralkodott 1285-től 1314-ig) ez iránti rendeletét egy 13 főpapból, több hercegekből 's más nagyokból álló gyűlés elibe terjesztette, mely azt elfogadta, és jóváhagyta. Említést érdemlő körülállás, hogy midőn a' Francziák az ismeretes saliusi törvény erejénél fogva, a' nömenet az uralkodástól teljesen elzárják, 's példa arra, hogy királyi méltóságba a' thronusra aszszony következék a' franciaia historiában nincs, az ideigleni vagy kis idejű igazgatást többször látjuk nálók aszszonyi kézben. — A' capet-i házban legelső példa kisidejű kormányra IX. vagy Szent Lajos alatt volt, ki 1226-b. tizenegy éves korában következett atya VIII vagy Oroszlán Lajos helyébe. A' nevezett király egy érsek és két püspök jelenlétében előszóval tett végrendelete által hitvessét Cásztíliai Blankát, egy sok értelemmel, férjfiás lélekkel és bátorsággal bíró aszszonyt nevezé regens-nek, míg elsőszülött fia és következője (ki 1215-b. született) a' teljes időt a' 24-d. é-

vet eléri. Blánka a' kormányt ritka ügyességgel folytatta, az aszszonyi kormányt nem szivelhető és ellene öszveszövetkező főurak és nagyok mesterkedéseit, cselszövéseit elnyomta, 's az ország csendességét fenntartotta: sőt mi után fia a' kormányt általvete, akkor is nagy tekintettel és befolyással bírt. — A' valóziai ház idejében mely 1328-b. jutott a' korona birtokába, egy igen kártékony s az országot évenken keresztül rongáló kis idejű kormány példáját látjuk. V. vagy Bölcs Károly, egy az ország jóllétét, virágzását előmozdító, népet boldogító derék fejedelem ki 1364-b. kezdett uralkodni, legjobb korában 1380-b. véletlenül meghalván, fia és következője VI Károly csak 12 éves vala, kinek azért teljes koráig, egy ideiglenes igazgatás folytatta az ország dolgait. A' tulajdonképpen regens volt a' király nagybátya Lajos anjou-i herceg, de ennek két kisebb testvérei János berry-i, Filep burgundia-i hercegek, valamint a' király sógora bourbon-i herceg II. Lajos is részt vettek a' kormányban, 's így együtt mintegy regens-i tanácsot formáltak; mely igazgatás főczélja és minden törekvése a' nép nyomása sanyargatása, önkény és erőszak gyakorlása vala. A' regens, az anjou-i herceg első gondja volt a' kincstár kirablása, a' berry-i herceg pedig a' kormányra alá adott megyékben akkora kegyetlenséget és erőszakoskodást követett-el, hogy onnan egész városok kivándoroltak Spanyolországba; midőn a' burgundia-i herceg oly esztelen fényt és pompát üzött, hogy a' királynénál tündöklőbb udvart tartott, mert az ahoz tartozók laistroma 91 lapot foglalt-el. A' király ugyan 1388-b. átvette a' kormányt, de azért mindég kis idejűnek maradt, 's csak hamar történt tébolyodása következésül az uralkodásra teljesen alkalmatlannak maradt. A' kormány tehát a' királyi hercegek kezébe visszament, 's nem igen látott Franciaország ennél gyászosabb, inségesebb időket, midőn hosszú évek során keresztül a' legborzasztóbb fejtelenség és rendbomlás nézőhelye volt. Ekkor az ország nyomorúságának látása volt főindító oka az 1407-b. hozott azon körülményesebb törvénynek, mely szerént a' kiskorú királyok idejében azolnak anyja, vagy a' királyi vérből származott legközelebbi hercegek kormányozzanak, de a' conétable, (tulajdonképpen comes stabuli, királyi főlovász, későbbben a' korona fővezér) valamint a' cancellár, 's más nagyok befolyással legyenek az igazgatásba, és tanácsadások meghallgattatást nyerjen. E' törvény azonban teljesitet-

len maradt, 's valamint akkor mindjárt, midőn hozatott erő nélkül volt, midőn Burgundia hercege, az ismeretes Rettenthetetlen János — *Jean sans peur* — egy dölyfös, hegyetlen, hit-szegő és gonosz indulatu férjfi mint VI Károly képviselője vette-át a' kormányt 1409-b. 's ki alatt Franciaország szinte a' végromlás örvényébe bukott — ugy későbbi időkben is a' mondott törvény sükeretlen maradt, 's többnyire királyi szabad akarat és tetszés vagy átaljában önkény szerint határozottat-el, kinek kezére bízzák az ideiglenes igazgatást. (*Vége következik*)

Napi esetek kronikája.

Lisbona-ban jul. 30-k történt az Angliával kötött hereskedési és rabárusság eltörlését tárgyzó kettős alku jóváhagyása, miután a' királyné azt aláírta, ki ezért Cintrából a' fővárosba jött. Azon kötések tüstént elküldettek Londonba, hogy Victoria királyné is írja-alá. — (E' szerint kell igazítani, a' mit 66-d. számunkban írtunk, mintha azon alku jóváhagyásai kicseréltek volna). Egyszersmind megjelent azon kir. rendelet, mi a' rabárusságot tengeri rablássá bélyegzi. —

Spanyol herceg Francisco de Paula august. 1-sőjén reggel Madridból családjával együtt elindult San-Sebastian-ba, tengeri ferdőt használni. A' mint madridi hírlapok állítják, a' herceg ez útra éppen nem volt a' kormány által erőltetve, mert szabadságában áll akár mikor visszatérni a' fővárosba. —

Az angol parlament aug. 8-k tartott ülésében Palmerston az afghanisztáni ügyet előhozván, felszollitására Peel nyilatkozott tett, miszerint az angol sergek Kandahárt elfoglalva tartják, 's hihetőleg Dzsellalabadot is, mely pontokat hogy oda-hagyják attól félni nem lehet, egyébaránt sáh Szudzsa halála az ottani dolgok állását megváltoztatta. —

A' fazakas vidékben egy kis zendülés történt. Burslem helységben némely kolduló közsénások elfogattatván, pajtásaik Longtonból aug. 3-k estve Burslembe bérontottak, a' tömlöczöt bétörve a' foglyokat kiszabadították, 's több kicsapongásokat miveltek, ablakokat zúztak-öszve 's a't. Midőn más nap reggel Newcastle-ből katonaság érkezett, a' lázadók már eltávoztak, kiket egyébaránt nyomoznak. Stafford megye déli részében a' dolgozók a' munkára még nem tértek-vissza, sőt a' békételenek száma nevelkedett. —

Nottinghamban aug. 5-k követ választás volt; hol a' conservatív Walter, vetélytársát radicalis Sturge-t legyőzte; de mint írják vesz-

tegetéssel 's részegítéssel, ugy annyira, hogy midőn a' sertől és bortól elázott 'ns választók szójatjait adták, alig tudták az illető nevet kidagogni. Exemplasunt odiosa: de lehetne más országban is hasonló szabad választási modorra 's borszülte közvéleményre találni. —

Párizsban a' követ kamarában aug. 9-k. terjeszté-elő főminiszter Soult az igazgatóságot illető törvényjavallatot, mely hat pontból áll. A' király 18 éves korában éri-el a' teljes időt. Ha a' király halála esetében következője kiséjű, akkor a' thronushoz legközelebb álló kir. herceg, ha 21 évet bétöltötte, regens a' kiséjűség alatt, ki a' királyi hatalmat egész kiterjedésében fogja gyakorolni, személye sértetetlen és nem felelős. A' regens a' kamarák előtt teszi-le a' hitet a' király aránti hívségre, valamint a' charta és törvények aránti engedelmességre. Ha a' kamarák akkor egybegyülve nincsenek, három hónap alatt a' regens egybehívni köteles. A' kis idejű király gyámsága az édesanyját vagy nagyanyját illeti. —

A' követhamara Lamartine-től javallott és a' királyi ház aránt tisztelettel teljes válaszfelirást a' thronusi beszédre, aug. 11-k. tartott ülésében, minden vitatás nélkül 347 szóval 14 ellen elfogadta. A' miniszterium erős állását e' környülállás is mutatja. —

Egy orosz esaszati utazás jul. 24-ről nyomozást rendel, mely novemberben kezdődén, januariusban végződjék. Minden 1000 lakosból öt új katona fog kiállítatni. —

Nagy Britannia.

A' gabona-törvények eltörlését kívánó egyesületek küldöttjei, Londonban aug. 1-ő napján tartották a' jelentés szerint, ezen alkalommal utolsó ülésüket, melyben Villiers, Hume és Cobden alsóház tagjai is jelen voltak. Taylor elnök, terjedelmes beszédben sorolta-elé a' gyűlés munkálatait. Élénk kifejezésekkel adta-elő, miképpen az országban mindenütt uralkodó inség és nyomoruság, a' kormány előtt hiv színekkel lefestetett 's e' tárgy iránt a' miniszterekkel több versen folytatottok beszélgetések, még is semmi de semmi eredményt nem szültek. Az igazság és az emberiség nevében szöllitattak-fel a' miniszterek, monda' szónok, hogy szennyes önérdelkeikért, a' nép szükségait, annak egész lételét, életét lábbal tapodni ne engedjék: de süker nélkül maradt a' könyörgők kérése. Mint látszik, a' miniszterek az igazságtalan gabonatorvényeket, melyek gazdagságokat szaporítják, nevelik, de a' népet élelmétől megfosztják, továbbra is fenntartani

meghatározták. Kötelességünket teljesítettük, folytatja tovább beszédét a tárgy iránt buzgó, forró kebellet szavát emelő szónok, 's most nincs egyéb hátra, mint küldöinkhez visszatérni, 's azoknak megmondani, hogy minden igyekezetünk, törekedésünk, számokra igasságot eszközölhetni, gyümölcstelen maradt. A' szónok bizik ugyan a' népben, hogy erőszakra nem fog vetemedni, de halálra sem éhezheti magát. — Az ülés folyamában Bright, egy a' néphez intézett terjedelmes nyilatkozatot olvasott-fel, melyben a' dolgok jelen állása hasonló éles kifejezésekkel adatott-elé. Ezen nyilatkozat kibocsátása meghatározatván, Hume is felszóllalt. Allitása 's meggyőződése szerint, szükséges hogy a' főváros 's az egész ország felkeljen, míg e' nem történik-meg 's míg az ország a' gabonatörvények 's minden kereskedési megszorítás átkot érdemlő jellemeiről nincs meggyőződve, 's az iránti akaratját hathatosan erőteljesen nem nyilvánítja, mind addig a' mondott beszéllő (Hume) kielégítő segedelemre, út-at nem lát. — Említést tett továbbá, Cobdennek és Villiersnek, az ország ezen ügyében kitüntetett szorgalmokról, hogy az ország nagy hálaival tartozik ezen férjfiaknak, de fájdalom, mind kettőjük egy olyan alsóházhoz szóllottak, melyet még árkangyalok sem győznének-meg. A' néphez ezen ügyében buzgó alsóházi tagokhoz intézendő köszönet kijelentése meghatározatván, a' tanácskozás bészaratott. —

China.

A' közelebbi számunkban említett chinai új proclamatio: A' császári főbiztos 's rettegést terjesztő hadikapitány Yi-li-king, és segédjei Ti-sun 's Wan a' következőt hirdetik 's tudatják. Mint látszik a' fekete barbarusok (indiai katonák) közt sok (chinai) honfiak vannak, kik az angol pártütők fogságába jutván, külsőjükben 's ruházatjukban annyira elváltoztak, hogy többé reájok ismerni nem lehet. Ezen pártütők által köz szolgálatra kényszerítettnek, keményen nyomattatnak 's készen tarthatják magokat, hogy a' csata napján az első sorokba állittatván, a' megtámadás legnagyobb veszélyének kitéve lesznek, vagy pedig ha visszavonulnak, ugy az elnyomóik általi meggyilkoltatástól tarthatnak. A' nyelvet nem értvén, 's az előmenetelre vagy megszabadulásra kinezésők nem lévén, valójában sajnálatra méltók. A' veresszőrű barbarusok közt is vannak egynehányan, kik a' pártütők által más országok-

ból hurczoltattak ide, 's kik akaratjok ellen kéntelenek amazokat követni, de a' zsákmányokból nem részesülnek. Miért maradjanak ezek még továbbra is amazok szolgálatjában? azért bocsátatik-ki hát most e' jelen tiszta proclamatio. Ha egykor a' csata napján veres és fekete barbarusok, a' parton fegyvereiket elvetik 's térdre hullva magokat megadják avagy ha vizen usznak 's tüzet adni (lőni) nem akarnak, életök mindenkor tartassék-meg. Mindenki, ha egy egy nagy barbarus szemet (vezért) elfog 's kézbe szolgált, nagy méltosággal fog megjutalmaztatni. Hasonlóképpen, ki egy köz ördögöt (közkatont, hajoslegényt) elfog, gazdag pénzjutalmat nyerend, 's ki egy idegen hajót ad kézbe, az azon lévő javakat mind magának mondhatja. Ehez tartások magatokat, ez egy különös edictum. Költ Taokwang 21-k. évében, a' tizenkettődik hónap 12-k. napján. —

Tunis

A' török Porta és a' Tunisi bey vagy fejedelem közt már rég óta fenn forgó egyenlenség, miről mult számunkban röviden emlékeztünk, ugy látszik nyilvános harcra változik. A' Bonából 's Algirből aug. 2-kán Marseillebe érkezett gőzös, tunisi leveleket hozott jul. 21-kéről, melyek szerint az előtt néhány nappal egy török fregát, és egy angol hadi corvett a' tunisi kikötőben a' szultán biztossával v. küldötjével megjelent, ki a' beynek, a' porta ultimatumát meg vitte. A' porta kívánja hogy a' bey, a' törökbirodalom minden részeiben fennálló szerződéseket haladéknélkül teljesedésbe vegye 's következőleg azok szerint minden kereskedési egyedárusságot megszüntessen; hadi erejét, mely jelenleg 20,000 emberből áll, 1500 főre leszállítsa. Háboru idején a' porta maga küldend meg kívántató segedelmet. Ezeken kívül, a' jövedelmekről és kiadásokról a' bey évenként küldjön pontos számadási jelentést v. tudositást Kontsánczinápolyba, 's mint szintén a' más basák, ugy ő is a' felesleges jövedelmet a' török kormánynak tüstént küldje-el. A' bey minden gondolkodás nélkül ezen feltételeket visszautasította, 's így a' szultán biztossa semmit sem igazítva tért-vissza. Ezen esemény eredményei természetesen a' francia kabinet figyelmét nem kerülendik-el, mert Franciaország, ottani befolyása megszorítását nem engedheti-meg. —

Javítás 67-d. számunkban 533 l. 1-ső hasábján feljül kezdve 3-d. sorban koronáját olv. koronája.